

5. Олександр Тисовський. Життя в Пласті / Олександр Тисовський. – Торонто-Детройт: Головна Пластова Булава, 1961. – С. 183-186.
6. Пластовий портал [Електронний ресурс] / «III головні обов'язки Пластуна». – Режим доступу до порталу.: <http://www.plast.org.ua/about/ideology/3mainduties/>

Мацієвська О.

Науковий керівник – доц. Задорожна О. М.

ЯВИЩЕ СТИЛІЗАЦІЇ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Основним завданням публіцистичного стилю є актуалізація уваги читачів до теми, порушеної журналістом. Потужним засобом зацікавлення реципієнта та способом інтелектуалізації публіцистичного тексту виступає цитата. Сьогодні мовознавці виділяють різноманітні види цитат: цитата-слово, цитата-ім'я, цитата-афоризм, цитата-актуалізація, цитата-стилізація. Сьогодні науковці активно працюють в царині дослідження феномену цитатності в художньому стилі (Л. Мацько [4], Г. Сюта [7], О. Задорожна [3]). Проте це явище активно функціонує і в інших стилях мови, зокрема і в публіцистичному. Саме тому дослідження специфіки вживання, ролі та змісту цитат у текстах публіцистичного стилю є актуальним. Джерельною базою розвідки стало текстове номерів газети «Вільне життя» за 2014 – 2015 рр., а також книги, видані редакцією до ювілеїв «Про себе, про друзів, про час. «Вільне життя» – 60 років», «Головна газета Тернопілля. «Вільне життя» – 70». Мета нашої статті – дослідити стилізацію як один з різновидів цитати, її види та функції у публіцистичному тексті. Реалізація окресленої мети передбачає виконання низки завдань: виокремити з досліджуваного масиву статей контексти, у яких автори вдаються до стилізації, з'ясувати види стилізації, наявні у публіцистичному тексті, діагностувати функції такого роду цитат у газетному дискурсі.

Стилізація є популярним видом цитування у публіцистичних текстах. Л. Мацько у підручнику «Стилістика української мови» подає таке визначення цього поняття: «**Стилізація** – це всеохоплююче, свідоме насичення тексту ознаками певного стилю і жанру для створення відповідного стильового враження у читача»[4]. Стосовно того, яку мету переслідує автор, стилізація може бути історичною, соціальною, фольклорною, етнографічно-діалектною, поетичною. Наприклад, у статті «10 злотих для близнят-сиріт» Ярослава Штокало-Пархомчук використовує етнографічну стилізацію – дотримується лексичних особливостей мовлення респондента: *Я — найстарший із них. Нас хрестили наступного дня, як тільки мамі не стало, вуйна татова боялася, що й ми підемо за **ненькою** на той світ. Та воно майже так і сталося: невдовзі поховали Василька і Гриця. Залишився живим лише я. Тато одружився незадовго **по похороні**, мав двадцять два роки, можна сказати, **це зеленим** був, не міг доглядати **грудних діток**. Але **вуйна** була мудра жінка. «Як візьмете їх із собою, радила, то **подейкуватимуть** люди, коли не виживуть, що мачуха не доглядала». Молоде подружжя хати не мало. Не те що біда була, а **бідося** чорна... А коли я вже один лишився, то мене мама таки забрала від **вуйни** (ВЖ, 5. 03. 2014, с. 4).* Такий стилістичний прийом дозволяє читачеві ідентифікувати походження героя статті, його невисокий соціальний статус тощо.

Мовознавці розрізняють стилізацію двох типів: односпрямовану і контрастну. При односпрямованій стилізації всі прийоми добору й організації мовного матеріалу суголосні стилю і жанру твору, відповідають йому і, насичуючи текст, інтенсифікують якість одне враження (піднесення, захоплення, здивування, зацікавлення тощо) [4], як-от: стаття Лідії Ковалишиної «Як багато тих пенсіонерів» стилізована під народнорозмовне мовлення: *... І як їх позбутися? Що з того, що під час війни вони перемогли фашистів, що відбудували вицент зруйновану державу, що народили, виховали і вивчили теперішніх молодих? Зате нині настирливо мозолять очі усім на зупинках, у маршрутках, тролейбусах, на ринку. Всюди вони! По радіо майже щодня чуємо, як важко державі тих пенсіонерів годувати. Хоча не завжди зауважують, що пенсіонери в нашій державі є різні — елітні й прості. Елітні, будучи молодими, за радянської влади сиділи в райкомах, обкомах, різних комітетах і нині за це сидіння отримують гарні пенсії. Прості ж усе життя молоде пропрацювали на заводах, фабриках, у колгоспах вирощували врожаї, на будівництві з ризиком для життя зводили житло, вчителювали... Нині вони ледь зводять кінці з кінцями. Але ж на лобі не написано ні в одних, ні в інших, хто ким був (ВЖ, 27. 08. 2014, с. 2).* Лексикон та спосіб нарації статті

підпорядковано єдиній меті – показати некоректність ставлення значної частини суспільства (та й окремих посадовців до пенсіонерів), змусити задуматися над роллю пенсіонерів для сьогодення, над моральними та етичними законами українства.

При контрастній стилізації спостерігаємо зіткнення мовних засобів різних стилів і жанрів, різних емоційних оцінок і семантико-функціональних забарвлень [4]. Контрастну стилізацію журналісти використовують, як правило, для того щоб викликати в читача несподіване, сильне враження, досягти комічного ефекту, іронічної чи сатиричної конотації. Увиразимо теоретичне положення фрагментом статті Остапа Стадника «Комбайнерка»: *«Де засмагали?» – почула ззаду приємний чоловічий тембр. «У полі, на жнивах, – відповіла, забувши, що Ліда веліла нікому не зізнаватися. «На паниціні пшеницю жала?» – спробував пожартувати чоловік. «Пшеницю, якщо ви знаєте, вже давно ніхто не жне. Для цього є потужні комбайни». «То ви комбайнерка?» – обоє розсміялися* (ВЖ, 30 07. 2014, с. 4).

Основним прийомом стилізації є добір мовних засобів (переважно лексем) з постійними стилістичними конотаціями, що закріпилися як маркери в результаті стилістичної диференціації мови (емоційні стилістери, неологізми, архаїзми, історизми, діалектизми, просторіччя, ділова лексика, терміни, екзотизми тощо). До прийомів стилізації належать наслідування, імітація, пародіювання, переспіви та переоповіді, використання мовних формул офіційно-ділового та наукового стилів у текстах художнього та публіцистичного (транспозиція), специфічних жанрових ритмомелодійних структур (наприклад, з історичних дум, балад, казок).

Стилізація потребує від автора не тільки доброго володіння мовою, а й глибокого знання стилів та жанрів, їх специфічних рис, розуміння стилістичних норм, законів текстотворення, значення мовних одиниць у незвичних для них контекстах. В такому разі автору вдається досягти мети стилізації – відтворити ситуацію й умови подій, сформувати локальний і темпоральний колорити, охарактеризувати соціальні чи етнографічні типи персонажів, домогтися бажаного стилістичного ефекту. Стилізація – зумисне спланована і реалізована автором побудова тексту з характерними мовними ознаками, що властиві певній історичній епосі, соціальному середовищу, літературному напрямку, стилю, жанру, школі, індивідуально-авторській манері і які стають об'єктом мовної імітації. Стилізація активізує певні мовні елементи і відповідно до цього може бути кількох видів: історичною, якщо відтворюються типові мовні риси певної історичної епохи; фольклорною, якщо використовуються фольклорні жанри і фольклоризми; народнорозмовною, якщо увиразнюються слова і вислови живої народної мови; соціальною, якщо відтворюється мова певної соціальної групи мовців; жанровою, якщо підкреслюється наслідування якогось жанру. [4].

Майстерну стилізацію як прийом публіцистичного текстотворення використав Степан Костюк у статті «Оунівець із «Вільного життя»: автор подає лише біографічні факти (царина офіційно-ділового стилю – жанр досьє): *Наприкінці 1943 року П. Онищенко заарештували радянські органи. Доправили у Москву. «Трійкою» 1944 року засуджений на десять років виправно-трудова таборів (Коліма). Прокуратурою ССРСР 1990 року реабілітований* (ГТТ-70, с. 105). У статті знаходимо лише «перехідні» публіцистичні конструкції *(Військовозобов'язаному П. Онищенко належало стати фронтовиком. Оскільки на обліку перебував у Тернополі, кілька днів діставався до нашого міста – зашкодило перерване транспортне сполучення. З'ясувалося, що військкомат евакуйовано на Схід. Пішки довелося діставатися додому* (ГТТ-70, с. 104). Фрагменти офіційно-ділового стилю покликані показати насичене подіями життя П. Онищенко, а публіцистичні «переходи» виражають ставлення автора до об'єкта мовлення, а також спрямовані на формування у читачів схожої з позицією автора думки про героя статті.

Виразним прикладом історичної стилізації у публіцистичному тексті є стаття Ганни Сенік «РАДИКАЛЬНА ПАРТІЯ: від Франка до Ляшка», вміщена у № 73 (15601) від 10. 09. 2014 р. У рамках передвиборчої кампанії одна із партій-кандидатів зацентувала на класичних традиціях, вагомим для українства чинникам та історично вмотивованих засадах діяльності лідера та членів радикальної партії.

Звичайно, що найбільше змістове навантаження містить заголовкова конструкція, зокрема її перша частина, що виділяється не лише семантично, а і синтаксично (головне

речення), і візуально (великі літери). У статті йдеться про те, що сучасний радикальний рух має давню традицію і є правонаступником Франкової ідеї: *Так, Русько-Українська Радикальна партія, яка була заснована Франком ще у далекому 1890-му, сьогодні переродилася у Радикальну партію Олега Ляшка, який вважає себе політичним спадкоємцем великого українського генія* (ВЖ, 10. 09. 2014, с. 3). Як бачимо, сама назва сучасної політичної сили є точковою цитатою, що апелює і до історичного минулого, і до подій сьогодення. Слово «радикальний» у кодифікаційній практиці має таку семантичну характеристику: «1. Прикм. до радикал ¹. *З усіх трьох галицьких (русинських) партій радикальна мені здається найпрогресивніша* (Леся Українка, V, 1956, 35); // *Який дотримується поглядів, переконань радикалів. Специне надто палка людина і, мені здається, надто радикальна. Він навіть говорить про повстання, про селянську революцію!* (Оксана Іваненко, Тарас. шляхи, 1954, 329); 2. Найбільш дійовий. *Інсулін є поки що єдиним радикальним засобом проти деяких психічних хвороб* (Наука і життя, 8, 1959, 32)» (СУМ, Т. 8, с. 428). Зауважимо, що така цитата має виразне смислове навантаження: по-перше, продовження Франкових ідей щодо національної та соціальної ідентифікації українського народу, а також щодо становлення міцних засад державності, необхідності сильного політичного лідера, котрий приведе український народ до «обітваної землі». По-друге, в сучасному суспільстві сьогодні маємо гостру потребу рішучих змін, вимагає радикальних (нових, рішучих, найбільш дієвих) методів перебудови. Саме на цих ідеях побудовано політичний портрет радикала початку ХХІ століття.

Виразним засобом стилізації є апелювання до біографічних фактів лідерів класичних і новочасних радикалів: *І Франко, і Ляшко неодноразово стикалися з інтригами і піддавалися тиску. Що й казати, навіть біографії у них на диво схожі. Франко деякий час працював у часописі «Правда», був заарештований за політичні погляди. Ляшко, працюючи в газеті зі схожою назвою «Правда України», боровся з кучмівським режимом, за що потрапив за ґрати. Співпадіння? Насправді історія повторюється. Так само як Іван Франко, Олег Ляшко сьогодні виступає за національну самостійність і проти зближення з Росією. Прикметно, що ці проблеми не втратили своєї актуальності за стільки років. Сьогодні, як і півтора сторіччя тому, є потреба у радикальних діях, на яких наполягали колишній та нинішній голова «радикалів»* (ВЖ, 10. 09. 2014, с. 3). Наведений текстовий фрагмент має глибоке змістове навантаження, вражає глибиною прихованого змісту і виступає добре продуманим піар-ходом. Постає Франка виступає вигідним «фоном» для описання діяльності очільника радикалів ХХІ століття: аудиторія читачів газети «Вільне життя» – галичани та мешканці прилеглих до Галичини територій, що з історичних джерел та розповідей предків знають історію визвольного руху на Галичині. Крім того, Ляшко порушує актуальні питання для жителів сільської місцевості, які складають лівову частку і передплатників газети «Вільне життя», і електорату радикальної партії. Мовними засобами репрезентації насущних для сьогодення проблем є і акцент на журналістській діяльності обох лідерів радикалів (суть якої в з'ясуванні об'єктивного стану речей), і власні назви («Правда» та «Правда України»), що наголошують на схожій політичній ситуації в Галичині ХІХ та у всій державі загалом у ХХІ столітті – жага до правди внаслідок невиконання політичних обіцянок, корупції, приховання фактів, висвітлення дійсності з точки зору кожної соціальної одиниці та використання свідомих психологічних методів впливу на населення. Знов-таки прагматичність такої лінгвальної організації тексту не викликає сумнівів.

Стилістичним засобом вираження тотожності мислення Франка та Ляшка є цитати із виступу лідера новочасних радикалів: *Рядки із «Вічного революціонера» є для нас дороговказом, а заклик «Лунайте сю скалу» з «Каменярів» взагалі став для нас девізом на все життя. І не важливо, чого саме він стосується: скасування кріпацтва чи усунення кримінального – олігархічного режиму від влади* (ВЖ, 10. 09. 2014, с. 3); *Бо з нами Франковий*

¹ **Радикал** 1. 1. У капіталістичних державах — представник деяких лівобуржуазних політичних партій, які вимагають проведення демократичних реформ у рамках і в інтересах буржуазної держави. 2. Прихильник крайніх заходів, рішучих дій (СУМ, Т. 8, с. 428).

«Дух, що тіло рве до бою» (ВЖ, 10. 09. 2014, с. 3). Слова Івана Яковича безумовно актуальні в сучасному політикумі, проте функціонування їх в аналізованому публіцистичному контексті сприяє ословленню готовності Ляшка до активних дій з реформування суспільного ладу. Повтор конструкції *став для нас (є для нас)* засвідчує провідну роль поглядів Каменяря як для розробки стратегії і тактики діяльності радикалів, так і для формування життєвих орієнтирів свідомого громадянина своєї держави. Саме тому займенник *нас* вважаємо засобом ідентифікації рис радикала у свідомості кожного патріота (а якщо у нас спільні погляди – патріоти підтримають проукраїнську політичну силу, що має історичне коріння, визнаних авторитетів та людей, що готові працювати на благо народу).

Помітне стилістичне навантаження виконує мовноетикетна формула звертання, що функціонувала в часи запорізького козацтва, трапляється у Шевченковій творчості – називати лідера батьком (*тоді Батькові Франкові не буде за нас соромно!* (ВЖ, 10. 09. 2014, с. 3). В такий спосіб Ляшко називає себе сином і послідовником Великого Каменяря. Апелювання ж до моральних категорій (сором) ословлює правдивість та моральність діяльності очільника сучасних радикалів. Наші спостереження підтверджує індивідуально-авторська орфографія – слово Батькові написано з великої літери, щоб підкреслити авторитетність Франка у справі відродження Української держави.

Отже, у процесі аналізу доробку журналістів тернопільського видання «Вільне життя» ми з'ясували, що стилізація як форма цитування активно побутує у публіцистичних текстах. Нами зафіксовано історичну, етнографічну, народнорозмовну, та офіційно-ділову стилізацію. Кожна з них допомагає авторові статті реалізувати ту чи іншу комунікативну мету. Серед функцій стилізації можемо назвати передусім концентрацію уваги читача на об'єкті мовлення, формуванні ставлення читачів до особи, про яку йдеться у статті. Перспективою нашого дослідження стане вивчення інших видів цитат, що функціонують у періодичному виданні «Вільне життя».

ЛІТЕРАТУРА:

1. «Вільне життя» – номери газети за 2014 – 2015 рр.
2. Головна газета Тернопілля. «Вільне життя» – 70 / ред.-упоряд: Ліля Костишин, Михайло Кониськів, – Тернопіль, 2009. – 352с.
3. Задорожна О. М. Біблійна цитата у поетичній творчості Тараса Шевченка / О. М. Задорожна // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8: Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) : збірник наукових праць. Вип. 5. До 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 25-річчя кафедри стилістики української мови – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – С. 91 – 97.
4. Мацько Л. І. Стилістика української мови : [підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
5. «Про себе, про друзів, про час. «Вільне життя» – 60 років» / автор – упорядник.: Любов Левицька. – Тернопіль: «Вільне життя» 1999. – 218с.
6. Словник української мови / І. К. Білодід (гол. ред) та ін. – Т. 1 – 11. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
7. Сюта Г. М. Функції цитати в поетичному тексті: теоретичні та практичні аспекти (I) / Г.М Сюта // Українська мова. – 2014. – №3. – С. 21-30.

Мазур Л.

Науковий керівник – доц. Задорожна О.М.

БІБЛІЙНА ЦИТАТА В ПОЕТИЧНІЙ МОВІ ПАВЛА ТИЧІНИ

Мовотворчість Павла Тичини рясніє інтелектуальністю та багатством виражальних засобів. Такого ефекту автор досягає передусім завдяки цитатності. Майстерність автора полягає в умілому використанні фразем, образних конструкцій, цитат, символів української та світової культур. Водночас фіксуємо і стилізацію під сакральні тексти. Проте конфесійні тексти в радянські часи були заборонені атеїстичною ідеологією. Тому автор використовує цілу низку мовних засобів, з допомогою яких приховує релігійний зміст. Лінгвостилістичні особливості художніх творів на біблійну тематику неодноразово ставали предметом вивчення українських науковців [2; 5 та ін.], проте скрупульозне дослідження процесу розуміння й інтерпретації авторським генієм тексту